

Újból csak azt mondjuk, hogy a portyázó vándordiakok kérdését egységes eljárás szerint kell megoldani, különben úgy járunk vele, mint a szelekcióval.

Csanády Sándor.

A magyar iskolák kérdései Jugoszláviában

A felületesen szemlélő, tudva azt, hogy Jugoszláviában vannak többségi magyar iskolák, könnyen azt hiheti, hogy ezekben az iskolákban a magyar szülők gyermekei tiszta magyar szellemben, száz százalékos magyar oktatásban részesülnek. Ez azonban a valóságban másképpen van. Vessünk egy pillantást a Jugoszláviában lévő magyar iskolák strukturájára, számára, tananyagára, tankönyveire és tanítói; illetve tanári karára és látni fogjuk, hogy ezek magyar szempontból bizony sok kívánni valót hagynak maguk után.

Jugoszlávia északi részén; ezen a majdnem tisztán magyarul beszélő területen, magyar elemi iskolák a nagyobb falvakban, városokban és községekben szép számmal találhatóak. Ezek az iskolák azonban természetesen kétnyelvűek, az államnyelvet éppen úgy tanítják bennük, mint a magyart. Tudott dolog, hogy a magyar és a szerb nyelv között igen nagy és szerves ellentétek vannak és hogy a szerb írás az ú. n. cirillicát használja. A szerb helyesírás teljesen fonetikus. A magyar elemi iskolai oktatásban nagy nehézségeket okoz a magyar és szerb írásnak és olvasásnak egyidőben való tanítása. Még a magyar gimnáziumok felső osztályaiban is éppen ezért sok növendék nem tud helyesen magyarul írni. A magyar elemek fenntartásának problémája a húszéves szerbesítés után is aránylag könnyen oldható meg. Sok magyar tanító maradt Jugoszláviában az összeomlás után is, kik részben megtarthatták állásukat és mivel Belgrádban magyar tanítóképezde van, a magyar tanítók utánpótlása is biztosítottnak látszik. A magyar tanítókon kívül igen sok falusi szerb tanító is beszél magyarul, mert a szintiszta magyar községekben kénytelenek voltak magyarul megtanulni. Magyar nyelvtudás nélkül az idehelyezett szerb hivatalnokok és tanítók nem érintkezhetnének az őslakossággal.

Az elemi iskolából kikerült magyar gyerek számára, ha az továbbra is úgynevezett magyar iskolában akar tanulni, csak két út áll nyitva: a szabadkai nyolc osztályos magyar gimnáziumi tagozat, vagy a zentai négy osztályú csonka magyar gimnázium. Magyar polgári iskola Jugoszláviában nincs. Ez igen nagy veszteség a jobbmódú magyar kisbirtokos és iparos osztály számára.

A szabadkai városi gimnázium, mely ma az egyetlen teljes magyar gimnázium Jugoszláviában, egyike Nagymagyarország legrégebb intézeteinek. 1747-ben létesült és 1860-ig ferencendi szerzetesek tanítottak benne. Utolsó magyar igazgatója Kosztolányi Árpád, Kosztolányi Dezső édesapja volt. Ez a nagymulú intézmény ma tulajdonképpen szerb

gimnáziumi, melynek magyar tagozata is van. Ennek a tagozatnak érettségiztetési joga van. Az 1936—37-es tanévben 143 tanuló látogatta a szabadkai „magyar” gimnáziumot. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy ennek a nagy városnak és színmagyar környékének csak ilyen kis számú magyar tanulója van. A valóság az, hogy igen sok magyar szülő adja gyermekeit szerb gimnáziumokba, egyrészt, mert anyagilag nem győznék gyermekeinek más városban való iskoláztatását, vagy nem tartja úgy sem elegendőnek a magyar tagozatokban tanított magyar anyagot, — másrészt így reméli gyermekét esetleg állami, vagy városi állásban elhelyezhetni. (Jugoszláviában eddig magyar ember legtrikább esetben kapott városi vagy állami állást.) Sok magyar családot külső körülmények is arra kényszerítenek, hogy gyermekeit államnyelvű iskolába járassa. Erre legkirívóbb példa az, hogy a jugoszláv iskolákban alkalmazott magyar tanárok gyermekei, mivel apjuk állami tisztviselő, szerb tagozatba kénytelenek járni. Ugyanez áll az izraelita vallású magyar anyanyelvű tanulókra is, kiket a trianoni elferdített adatok alapján szerb iskolákba kényszerítettek. A magyar tagozatok látogatottságának aránylag alacsony voltát részben az is okozza, hogy éppen az a társadalmi osztály honosította vissza magát a békeszerződés után, melynek gyermekei a gimnáziumok növendékeinek törzsét képezik.

Vizsgáljuk meg, hogy mennyire lehetnek *magyarok* a jugoszláv magyar gimnáziumi tagozatok.

A kisebbségi iskolák szabályai szerint a kisebbség nyelvén kell tanítani a hittant és az illető kisebbség nyelvét és annak irodalmát. A többi tantárgyakat csak akkor tárgyalják a kisebbség nyelvén, ha arra megfelelő tanára van az illető iskolának. És itt tűnik ki a helyzet szomorú volta! Eleinte a magyar uralomtól átvett tanárok természetesen jól beszéltek magyarul. Ezek a tanárok lassanként kihaltak, kiöregedtek, vagy nyugdíjba mentek. *A szabadkai gimnáziumi tagozatnak ma már csak három, a nyugdíjhoz közel álló magyar tanára van*, egy magyar-latin, egy német-magyar és egy latin-görög szakos. Mint láthatjuk tehát, a magyar nyelv használata és a magyar, mint tanítási nyelv a jugoszláv magyar kisebbségi iskolákban igen szűk határok között mozog. Magyar történelmet és magyar földrajzot ezekben az iskolákban külön nem tanítanak, csak a világtörténelem és általános földrajz keretein belül. Még a magyar irodalom tanítása is nagy nehézségekbe ütközik, annak kifejezetten nemzeti és hazafias jellege miatt. A magyar tagozatban kötelező a *szerb irodalom* heti négy, a *szerb történelem* heti három és a *szerb földrajz* heti két órában.

Nagy nehézségeket okoz a magyar tagozatokban a tankönyvek kérdése is. A szerb kormány csak a világháború előtt kiadott tankönyvek használatát engedélyezi az újabban megjelent magyar tankönyvek irredenta jellege miatt. Ilyen régi kiadású tankönyvek beszerzése sokszor a lehetetlenséggel határos. A háború előtt kiadott tankönyvek részben már nem kaphatók, részben csak úgynevezett *saláta* töredékben mennek kézről-kézre és használódnak el a végtelenségig. Állítólag a helyzet tarthatatlansága miatt ezzel a kérdéssel Belgrádban most foglalkoznak. A magyar kormány, ha a politikai helyzet ezt továbbra is

szükségessé teszi, ezen a tankönyvhiányon könnyen segíthetne, ha érintkezést keresne kisebbségi kérdéseket intéző tényezőkkel és megfelelő tankönyvekkel látná el a kisebbségi magyar iskolákat.

Külön magyar leányközépiskola Jugoszláviában nincsen; a zen-tai csonka gimnáziumi tagozat vegyes; fiúk és lányok egyaránt látogathatják.

Érdekes megemlíteni, hogy a magyar tagozatokban a szerb mellett csak egy élő idegen nyelvet tanítanak és ez a *francia*. A szerb tagozatokban németet és franciát egyformán tanítanak.

A magyar oktatásügynek Jugoszláviában legnagyobb problémája a tanárok utánpótlásának teljes hiánya. A belgrádi egyetemen meg van szervezve ugyan a magyar nyelv és irodalom tanszéke, de nincs betöltve. Így Jugoszlávia nem adhat magyar nyelvi- és irodalmi diplomát tanárjelöltjeinek és mivel most már csak jugoszláv diplomát fogadnak el, kérdés; miképpen tudják biztosítani a kisebbségi magyar tagozatokban a magyar nyelv és irodalom tanításának a folytonosságát.

Magyar önképzőkört vagy önálló magyar cserkészcsapatot a jugoszláv magyar iskolákban nem engedélyeznek. Ezeknek kultúrműködését különböző magyar népkörök pótolják, ahol igen sok magyar nyelvű műkedvelői előadást rendeznek. A magyar kultúra fenntartásának igen nagy segítségére van a magyar rádió. Az anyaországban élő magyarok nem is tudják elképzelni, hogy milyen áhitattal lesik a határokon túl száz- és százezrek a magyar rádió irodalmi előadásait. Amit a megszállott területek ifjúsága a magyar irodalmi órák letompított hangjából megsejt és megérez, valósággá válik az éter hullámain keresztül. A magyar rádió kultúrfeladatainak egyik legfontosabbika a kisebbségi sorban selymlődő magyar iskolák lelki istápolása. Így egészíthető ki az ifjúság számára tetszetős formában a kisebbségi iskolák megnyírbált tananyaga.

Kiss Katalin.

IRODALOM

A nevelés módszere. (Dr. Padányi-Frank Antal könyve.) Bp., 1939. A szerző kiadása, 621 l. 8°., ára 5 P.

Ezekben a sorokban az a célunk, hogy méltassuk a művet és szerzőjét. Az olvasó, aki a tanítóképzés problematikájáról nem szerezhet közvetlen tudomást, kénytelen az ismertetés-szabta gondolatköntös korlátain belül tájékozódni a népnevelés s a vele összeforrott tanítóképzés elvi kérdéseiről. Ez a könyv nem szól kizárólag a népnevelés szakembereihez, hanem mindazokhoz, akik a magyarság jövőjét első-sorban a népkultúra színvonal-emelésében látják. Ezzel a gondolattal írjuk a következő sorokat.

A szerző maga sem gondolt arra, hogy műve befejezett rendszert alkotna, mert mint írja: „Mindig akkor adtam elő és akkor írtam cikket, amikor annak szükségét éreztem, vagy amikor előadásra, illetőleg cikk írására felkértek“. (9.) A mű egyes cikkeinek alkalmi megszüntetése azonban mégsem eredményezte a belső szer-